

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/68-5>
УДК 005:339.9]:339.543.4

Каліна І. І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5662-6967>

Палій С. А.

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного адміністрування,
Навчально-науковий Інститут управління, економіки та бізнесу,
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9265-6407>

Шуляр Н. М.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки та бізнес-технологій,
Національний авіаційний університет, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4109-5961>

Kalina Iryna

Dr.Sc. (Econ), Ph.D, Professor of the Department of Marketing,
The Volyn Viacheslav Lypynskiy Institute
of the Private Joint Stock Company "Higher education institution
"The Interregional Academy of Personnel Management", Kyiv

Palii Svitlana

Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor of the Department of Public Administration,
The Volyn Viacheslav Lypynskiy Institute
of the Private Joint Stock Company "Higher education institution
"The Interregional Academy of Personnel Management", Kyiv

Shulyar Natalia

Ph. D. in Economics,
Senior Lecturer of the Department of Economics and Entrepreneurship,
National Aviation University, Kyiv

УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ МИТНО-ТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF ENTERPRISES IN THE CUSTOMS AND TARIFF REGULATION SYSTEM

В статті розглядається зовнішньоекономічна діяльність підприємства в системі митно-тарифного регулювання, і зазначається, що зовнішньоекономічна діяльність підприємства є складовою національної економічної політики, і через те підлягає регулюванню з боку держави, яка в свою чергу регулювання здійснює через прийняття низки ефективних нормативно-правових актів. Розглядаються суб'єкти регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств, до яких відноситься: митні органи, які здійснюють митний контроль; підприємства, як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності; митні посередники та фізичні особи, які причетні до переміщення товарів і транспортних засобів через кордон/ Найважливішою формою зовнішньоекономічної діяльності підприємств є експорт продукції, який вказує на наявність її конкурентоспроможності. Експорт продукції здійснюється через митний контроль на певних етапах переміщення товару: виробництво, збереження, купівля, продаж, навантаження, розвантаження, пакування, транспортування, страхування, використання тощо. Митний контроль являє собою перевірку інформації про країну походження товару, його митної вартості, якості, правильності класифікації відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, кількості, ваги тощо.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, митно-тарифне регулювання, управління, підприємства.

The article examines the foreign economic activity of the enterprise in the system of tit-for-tat regulation, and it is noted that the foreign economic activity of the enterprise is a component of the national economic policy, and therefore is subject to regulation by the state, which in turn carries out regulation through the adoption of a number of effective normative legal acts. Subjects of regulation of the foreign economic activity of enterprises are considered, which include: customs authorities that carry out customs control; enterprises as subjects of foreign economic activity; customs brokers and individuals involved in the movement of goods and vehicles across the border. For the management of enterprises engaged in foreign economic activity, the necessary elements of customs and tariff regulation are: establishment of conditions for accelerating the foreign economic turnover of the enterprise; compliance with the legally established order of movement of goods and vehicles across the customs border; registration of duties, taxes and other customs payments in the shortest possible time; submission of information for compiling the product nomenclature of foreign economic activities of enterprises. The most important form of foreign economic activity of enterprises is the export of products, which indicates the presence of its competitiveness. Export of products is carried out through customs control at certain stages of goods movement: production, storage, purchase, sale, loading, unloading, packaging, transportation, insurance, use, etc. Customs control is a check of information about the country of origin of the product, its customs value, quality, correctness of classification according to the commodity nomenclature of foreign economic activity, quantity, weight, etc. Defining and specifying information is necessary to resolve issues of compliance with legislation, international agreements and established relevant customs regimes. The main task of customs control is to reduce time spent on checking documents and company information necessary for customs purposes.

Keywords: foreign economic activity, customs and tariff regulation, management, enterprises.

Постановка проблеми. За умов розвитку інтелектуально-інноваційних відносин, посилення євроінтеграційних процесів відновлюється лібералізація зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Нажаль, тенденції світогосподарських зв'язків вказують на зменшення обсягів виробництва продукції та її реалізації на зовнішніх ринках у зв'язку із ситуації в Україні. Більшість великих промислових підприємств займається здійсненням експортно-імпоротної діяльності. Однак, розвиток зовнішньо-економічної діяльності підприємств промисловості потребує запровадження інноваційних форм митно-тарифного регулювання, які здатні активізувати підприємства до ефективної експортно-імпоротної діяльності. Виникає необхідність формування інноваційного управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств у системі митно-тарифного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження зовнішньоекономічної діяльності підприємств у системі митно-тарифного регулювання присвячено велика кількість наукових праць як вітчизняних дослідників так і зарубіжних: Камлик М. І. [2], Козак Ю. Г. [3], Притула Н. В. [3], Єрмакова О. А. [3], Вітко Ю. Д. [4], Мельник О. Г. [6], Передало Х. С. [6], Горошко Ю. В. [6], Скрипник С. В. [7], Процевят О. С. [7], Воронова О. В. [7], Тодощук А. В. [8], Чопко А. І. [8], Сторожук О. В. [9], Свириденко Г. М. [9].

Мета дослідження. Обґрунтування зовнішньоекономічної діяльності підприємств у системі митно-тарифного регулювання за допомогою його ефективного управління.

Методи дослідження. У ході дослідження було використано такі методи: загальнонаукові: аналіз і синтез, використовується синтез так як досліджуються суб'єкти регулювання

зовнішньоекономічної діяльності підприємств, синтез пов'язаний з аналізом, оскільки дає змогу поєднати певні митні режими, при митному контролі, що дає змогу удосконалити нормативно-правове забезпечення. Метод наукової абстракції використовується при стадіях переміщення товару.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна економічна система з розширенням Світової організації торгівлі характеризується формуванням ринку з однаковими правилами, які регулюють рух товарів, робіт і послуг. Активізація зовнішнього розвитку національної економіки призвела до необхідності прийняття цілої низки законів для регулювання процесів зовнішньоекономічної діяльності підприємств та проведення у відповідність із загальноприйнятими у міжнародній практиці нормами та нормативами. Діюча в Україні система регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств вимагає удосконалення нормативної бази, яка має відповідати вимогам сьогодення та забезпечувати вільне переміщення товарів підприємств на зовнішньому ринку; створення сприятливих умов для учасників зовнішньоекономічної діяльності [3].

Організація зовнішньоекономічної діяльності підприємства, митного контролю і оформлення передбачає вирішення питань, без яких ці операції не можуть бути здійснені, а саме: конкретних місць і часу перетину митного кордону; місць і часу здійснення митного контролю і митного оформлення; порядку повідомлення учасниками зовнішньоекономічної діяльності про наміри здійснити експортну або імпорتنу операцію; часу, місць і засобів доставки, обліку і пред'явлення товарів та транспортних засобів і передачі митному органу документів на них; порядку взяття товарів і транспортних засобів під

митний контроль, розміщення їх на склад тимчасового зберігання тощо [6].

Для організації зовнішньоекономічної діяльності підприємство має: провести маркетингові дослідження на зовнішньому ринку, обрати цільовий ринок збуту, відшукати іноземних партнерів, провести переговори з іноземними партнерами, укласти угоди (контракти), оформити митне оформлення товарів, здійснити експортні операції.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств має здійснюватися відповідно до встановленого порядку, якого мають дотримуватися, усі без винятку, учасники зовнішньоекономічних відносин. Це стосується, перш за все, правильного митного оформлення товарів і транспортних засобів, що стають предметом митного контролю.

У зовнішньоекономічній діяльності підприємства регулювання здійснюється у частині дотримання митно-тарифного законодавства [1]. Регулювання з боку держави зовнішньоекономічній діяльності підприємств здійснюється відповідно до заходів не тільки з надання прав усім підприємствам, але й забезпечення виконання покладених на них обов'язків, за допомогою митних органів, що здійснюють митний контроль і митне оформлення. Об'єктами митного контролю є товари, транспортні засоби, фізичні і юридичні особи, документи.

Митний контроль і регулювання здійснюються на наступних стадіях переміщення товару: виробництво, збереження, купівля, продаж, навантаження, розвантаження, пакування, транспортування, страхування, використання тощо. Він являє собою перевірку інформації про країну походження товару, його митної вартості, якості, правильності класифікації відповідно до товарної номенклатури зовнішньоекономічній діяльності, кількості, ваги тощо. Знання зазначених відомостей необхідне для вирішення питань про дотримання законодавства, міжнародних договорів та встановлених митних режимів. Головним завданням митного контролю є зменшення витрат часу на перевірку документів і відомостей підприємства, необхідних для митних цілей. Ця форма митного контролю може передувати іншим формам митного контролю: огляду, обліку тощо. Проте в окремих випадках митний контроль може обмежитися тільки перевіркою документів.

Організаційно-управлінські заходи, які проводять митні органи, покликані виявляти, попереджувати, розкривати і припиняти правопорушення, нараховувати та збирати митні платежі, а також перераховувати їх до бюджету країни.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є складовою національної економічної політики, і через те підлягає регулюванню з боку держави. Україна здійснює її за допомогою власних законів, актів нетарифного та тарифного регулювання, які видаються державними органами у межах їх компетенції, і економічних заходів оперативного регулювання у межах чинного законодавства. Механізмом регулювання зовнішньоекономічній діяльності підприємств є митна політика, на яку покладені функції зі стимулювання розвитку економіки, захисту вітчизняного ринку, регулювання участі країни у міжнародному товарообміні та забезпечення надходжень від сплати мита та податків до державного бюджету.

Суб'єктами регулювання зовнішньоекономічній діяльності підприємств є: митні органи, які здійснюють митний контроль; підприємства, як суб'єкти ЗЕД; митні посередники та фізичні особи, які причетні до переміщення товарів і транспортних засобів через кордон.

Найважливішою формою зовнішньоекономічній діяльності підприємств є експорт продукції, який вказує на наявність її конкурентоспроможності. Разом з тим, в Україні виробництво і експорт продукції промислових підприємств ґрунтуються на основі використання високотехнологічних процесів. Експорт впливає на структуру продукції, яка випускається підприємством. Формування структури експорту відбувається завдяки міжнародній виробничій спеціалізації та цілеспрямованому виходу на міжнародні ринки.

Розвитку експорту сприятиме: удосконалення системи експортного контролю, використання прогресивних форм міжнародної економічної співпраці, активізація інвестиційної діяльності за кордоном, посилення підтримки підприємств з боку дипломатичних представництв України за кордоном; а також забезпечення стабільності законодавства з метою створення сприятливого режиму діяльності виробників-експортерів вітчизняної продукції, підвищення ефективності участі України у міжнародних економічних та валютно-фінансових організаціях.

На розвиток експорту промислових вітчизняних підприємств негативно впливають порушення міжнародних норм і правил торгівлі та застосування окремими країнами обмежень щодо імпорту української продукції. Останнє спонукає українські підприємства до переорієнтації на ринки країн з менш вигідними умовами та невимогливим попитом.

Вихід на світові ринки промислових підприємств може бути здійснений при розробці інноваційних підходів у плануванні та управлінні, а також митно-тарифному регулюванні експортно-імпорتنних операцій, які поєднують стратегічні інтереси держави, галузей і підприємств, як експортерів, так і імпортерів. Інноваційні підходи у митно-тарифному регулюванні мають ґрунтуватися на досвіді зарубіжних підприємств, а також на можливостях сучасних технологій, сформованих відповідних баз даних маркетингових досліджень, методиках обробки і передачі стратегічної інформації.

Мита та митно-тарифні заходи є основними елементами митно-тарифного та нетарифного регулювання взаємодії зі світовим ринком, за допомогою яких держава регулює процеси експорту та імпорту.

Запроваджуючи митно-тарифне регулювання держава: проводить протекціоністську політику; захищає національного товаровиробника від іноземної конкуренції; виконує функцію фіскальної політики, яка стосується імпорتنних та експортних мит; сприяє доступу товарів національних підприємств на зовнішні ринки та впливає на небажаний експорт продукції; раціоналізує товарну структуру; регулює оптимальне співвідношення витрат держави та валютних доходів. Національні законодавства окремих країн передбачають ще один із елементів – тарифні квоти, як різновид змінних мит, ставки яких залежать від обсягу імпорту товару. Тарифне квотування є елементом комбінованого характеру, який поєднує економічний та адміністративний вплив.

Відповідно до вітчизняного митного законодавства, митне оформлення – це виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення [1]. Митне оформлення проводиться шляхом здійснення відповідних митних процедур. Одним із основних елементів митно-тарифного регулювання у зовнішньоекономічній діяльності підприємства є митно-тарифні платежі, які за своєю структурою складаються з митних зборів, мита, акцизних зборів і ПДВ.

У регулюванні зовнішньоекономічних відносин, одним із елементів є застосування нетарифних методів, які фахівці відносять до методів безпосереднього управлінського впливу. Нетарифні методи є обмежувально-заборонними заходами, які обмежують проникнення товарів із-за кордону, що дозволяє більш зручно себе відчувати власному виробнику. Існують і технічні обмеження

нетарифного виду, за допомогою яких здійснюється контроль та якість. Ліцензування та отримання дозволів є одним із нетарифних методів регулювання ЗЕД.

Для господарювання підприємств, які займаються ЗЕД, необхідними елементами митно-тарифного регулювання є: налагодження умов, що сприяють прискоренню зовнішньоекономічного обороту підприємства; дотримання законодавчо встановленого порядку переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів; оформлення мит, податків та інших митних платежів у найкоротші терміни; підпорядкування здійсненню в межах компетенції митних органів валютного контролю; подання інформації для складання товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Митно-тарифне регулювання в Україні базується на постійному аналізі зовнішньоекономічної діяльності України і спрямоване на сприяння розвитку торговельних стосунків з іншими країнами, досягнення позитивного сальдо в зовнішньоторговельному балансі держави, підтримання власного товаровиробника та захист внутрішнього товарного ринку [7].

Митно-тарифне регулювання ЗЕД підприємств машинобудування має базуватися на певних стандартах митного контролю, а саме:

- тотальний митний контроль має бути замінений вибірковою та ґрунтуватися на результатах попереднього аудиту ЗЕД підприємств;

- проведені оцінки з метою управління і усунення ризиків у ЗЕД підприємства;

- підвищенні людського чинника – стимулюванні результатів праці у залежності від кінцевих здобутків;

- використанні інформаційних технологій та автоматизованих систем управління, які відповідають Кіотській конвенції та мають базуватися на аудиті ЗЕД підприємства та управлінні ризиками з одночасною розробкою стратегічного розвитку підприємства на перспективу.

За сучасних умов відкритості економіки країни, експортно-імпорتنні операції промислових підприємств мають бути контрольованими для усунення загрози національній безпеці. Однак, мита мають залишатися інструментом регулювання зовнішньоекономічної політики. За цих умов, велика роль має відводитися податковій і митній системі. Проблемою не повинна бути безпідставна зміна ставок мита і тоді підприємства будуть вишукувати шляхи ухилення від його сплати. Прийняті норми і нормативи мають

змінюватися лише у бік зменшення і формування відкритої конкуренції. Розширення і застосування специфічних або комбінованих мит як одного з елементів митно-тарифного регулювання має залишатися у міру необхідності.

Зовнішньоекономічну діяльність підприємства слід розглядати як частину зовнішньої політики. Вона є складовою національної економічної політики, а через те підлягає регулюванню з боку держави. Україна здійснює регулювання за допомогою власних законів, актів нетарифного та тарифного митного регулювання, які видаються державними органами у межах їх компетенції, і економічних заходів оперативного регулювання у межах чинного законодавства. Найважливішим економічно-адміністративним механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є митна політика, на яку покладені функції зі стимулювання розвитку економіки, захисту вітчизняного ринку, регулювання участі країни у міжнародному товарообміні та забезпечення належного рівня надходжень до державного бюджету. Підприємство може реалізовувати власну зовнішньоекономічну діяльність з дотриманням національного законодавства України та укладених нею міжнародних договорів, що автоматично означає здійснення над ним митного контролю.

Важливими є економічні підходи, що впливають на ціну товару, регулювання обмеження експорту аналогічних товарів, за допомогою ліцензій та квот (рис. 1).

Митні тарифи сприяють одержанню коштів, регулюванню інтенсивності зовнішньоторговельних потоків, а також захисту вітчизняних виробників. Зазначені фактори

впливають на підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств, залучення до роботи висококваліфікованої робочої сили, виробництва конкурентоспроможної продукції, просування товарів на зовнішні ринки і задоволення потреб населення. Митне оформлення зовнішньоторговельних операцій є спрямованим на прискорення та спрощення митного оформлення товарів, що перетинають митний кордон України, при одночасному здійсненні ефективного контролю за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності чинного законодавства України. Широке застосування інформаційних технологій для прискорення процедур митного контролю та оформлення товарів, підвищення рівня комп'ютерного забезпечення митних органів, їх технічного переоснащення, а також взаємодія з підприємствами-експортерами та імпортерами продукції, є також головними чинниками ЗЕД.

Спрощення митних процедур та посилення контролю достовірності декларування товарів, підвищення ефективності протидії митним правопорушенням; впровадження заходів з посилення контролю за правильністю визначення митної вартості, класифікації та країни походження товару – є основними факторами активізації ЗЕД підприємств.

На ефективність виробничо-господарської та зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств, за проведеними нами дослідженнями, визначено наступні фактори впливу на зовнішньоекономічну діяльність підприємства: економічні (інфляція, податки, митні тарифи, курси іноземних валют), політичні, правові та міжнародні. Тому для більш повної характеристики роботи підприємства

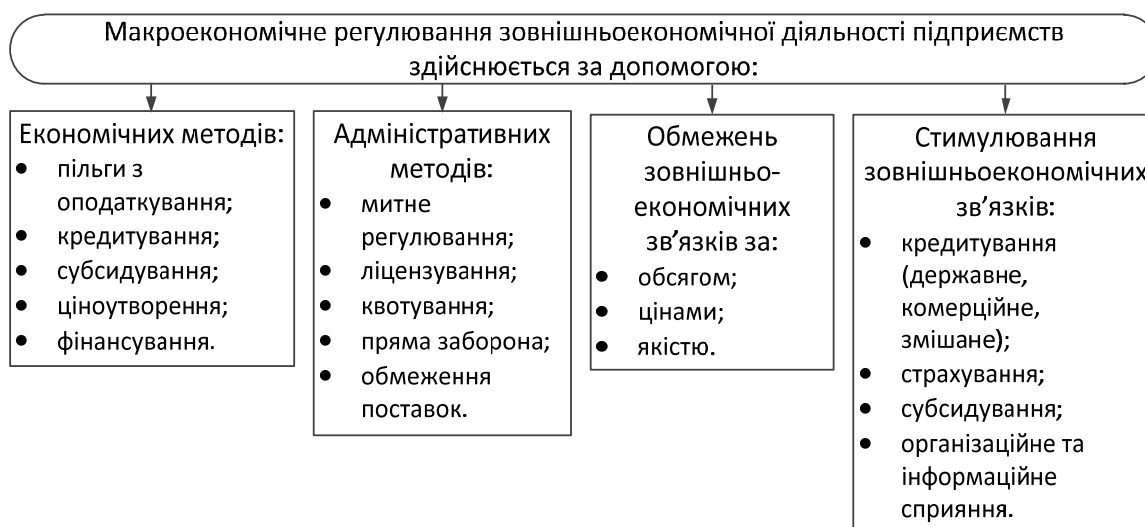

Рис. 1. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [1]

на зовнішньому ринку проводиться оцінка виконання зобов'язань з експортних та імпорتنих операцій.

Стимулювання експортно-імпорتنих операцій має відбуватися завдяки: розвитку відповідної інфраструктури, формування розгалуженої системи збуту товарів за кордоном, створення мережі торгових представництв, комерційних агентів, оптових складів, виставкових центрів та інших структур, забезпечення конкурентних переваг промислових підприємств.

Для подальшого удосконалення експортно-імпорتنих операцій, які здійснюють промислові підприємства у зовнішньоекономічній діяльності, необхідно:

- спрощувати процедури митного оформлення товарів (комп'ютеризація);
- розробити єдиний адміністративний документ аналогічний, який використовується в ЄС;
- забезпечити можливості сполучень між транзитними системами ЄС та Україною;
- проводити обмін інформації серед експертів;
- спрощувати вимоги та формальні процедури, пов'язані із митним оформленням товарів та підвищенням прозорості та ефективності митних операцій;
- розробити процедури, які б дозволили збирати дані про експорт та імпорт у єдиному органі;

– застосовувати сучасні митні технології, включаючи управління ризиками, спрощені процедури імпортування та експортування товарів, контроль після їх реалізації та способи аудиторських перевірок машинобудівних підприємств.

Висновки. Митно-тарифне регулювання зовнішньоекономічною діяльністю повинно бути важелем забезпечення економічного зростання, збільшення конкурентоздатності вітчизняної продукції та розширення експортних можливостей підприємства. В цьому контексті слід вирішити два завдання: підтримати та захистити підприємства від експансії іноземних товарів та забезпечити їх ділову та інвестиційну активність.

Основними мотивами розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні підприємства можуть бути: розширення ринку збуту власної продукції за кордон і збільшення прибутку; закупка необхідної сировини, комплектуючих виробів, нових технологій і обладнання; залучення інжинірингових та інших послуг для потреб виробництва, з урахуванням їх унікальності, більш вищої якості та низьких цін у порівнянні з внутрішнім ринком; залучення іноземних інвестицій з метою модернізації виробництва, зміцнення експортного потенціалу і конкурентних позицій на світових товарних ринках; участь в міжнародному поділі праці з метою успішного розвитку економіки.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. № 959-ХІІ. *Відомості Верховної Ради УРСР (БВР)*. 1991. № 29. Ст. 377 ; редакція від 31 грудня 2022 р., підстава № 2801-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
2. Камлик М. І. Зовнішньоекономічна діяльність та митна справа: Збірник нормативних актів. Київ : Атака, 2014. 680 с.
3. Козак Ю. Г., Притула Н. В., Єрмакова О. А. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон : монографія Київ : Центр учбової літератури, 2016. 240 с
4. Вітко Ю. Д. Морфологічний аналіз сутності поняття зовнішньоекономічна діяльність підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2016. № 249. С. 101–109.
5. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Структурні зміни у товарному експорті України: ризики та перспективи для національної економіки. *Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2020 року*. Упоряд. О. А. Іващенко. Київ : ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2020. С. 179–183.
6. Мельник О. Г., Передало Х. С., Горошко Ю. В. Оцінювання результативності управління зовнішньоекономічною діяльністю на основі цільових показників. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2021. № 2(6). С. 72–81
7. Скрипник С. В., Процевят О. С., Воронова О. В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Вип. 38. 2022.
8. Тодощук А. В., Чопко А. І. Митна система України. *Young Scientist*. 2018. № 9 (61). С. 523–527. URL: nbuv.gov.ua/j-pdf/molv_2018_9%282%29_57.pdf.
9. Сторожук О. В., Свириденко Г. М. Митно-тарифне регулювання як фактор забезпечення зовнішньоекономічної безпеки держави в умовах євроінтеграції. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 17. С. 94–98.
10. Пашко П. В., Шевчук С. В. Сутність та особливості державного регулювання механізмів забезпечення митних інтересів України. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 4–10.

References:

1. Law of Ukraine (2022) "On Foreign Economic Activity" [Pro zovnishnoekonomichnu diialnist] dated April 16, 1991 No. 959-XII. *Bulletin of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR (VVR)*. 1991. No. 29. Art. 377; edition of December 31, 2022, basis No. 2801-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>. (in Ukrainian)
2. Kamlyk M. I. (2014) Foreign economic activity and customs affairs [Zovnishnoekonomichna diialnist ta mytna sprava]: Collection of normative acts. Kyiv: Ataka, p. 680. (in Ukrainian)
3. Kozak Y. G., Prytula N. V., Yermakova O. A. (2016) Foreign economic activity: enterprise-region [Zovnishnoekonomichna diialnist: pidpriemstvo-rehion]: monograph. Kyiv: Center for Educational Literature, p. 240. (in Ukrainian)
4. Vitko Yu. D. (2016) Morphological analysis of the essence of the concept of foreign economic activity of enterprises [Morfolohichnyi analiz sutnosti poniattia zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstv]. *Scientific Bulletin of the National University of Bioresources and Nature Conservation of Ukraine. Series: Economics, agricultural management, business*. No. 249, pp. 101–109. (in Ukrainian)
5. Ishhuk S. O., Sozanskyj L. J. (2020) Strukturni zminy u tovarnomu eksporti Ukrainy: ryzyky ta perspektyvy dlja nacionalnoji ekonomiky [Structural changes in Ukraine's merchandise exports: risks and prospects for the national economy]. *Biznes-analityka v upravlinni zovnishnoekonomichnoju diialnistju: Materialy VII Mizhnarodnoji naukovo-praktychnoji konferenciji*, 17 bereznja 2020 roku / Uporjad. O. A. Ivashhenko. Kyiv: DP «Informacijnoanalytichne aghentstvo», pp. 179–183. (in Ukrainian)
6. Meljnyk O. Gh., Peredalo Kh. S., Ghoroshko Ju. V. (2021) Ocinjuvannja rezuljatyvnosti upravlinnja zovnishnoekonomichnoju diialnistju na osnovi ciljovykh pokaznykiv [Evaluation of the effectiveness of foreign economic activity management on the basis of target indicators]. *Menedzhment ta pidpryjemnyctvo v Ukraini: etapy stanovlennja i problemy rozvytku*, no. 2(6), pp. 72–81. (in Ukrainian)
7. Skrypnyk S. V., Protsevyat O. S., Voronova O. V. (2022) Peculiarities of regulation of foreign economic activity in the conditions of martial law [Osoblyvosti rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti v umovakh voiennoho stanu]. *Economy and society*. Vol. 38. (in Ukrainian)
8. Todoshchuk A. V., Chopko A. I. (2018) Customs system of Ukraine [Mytna systema Ukrainy]. *Young Scientist*, no. 9 (61), pp. 523–527. URL: nbuv.gov.ua/j-pdf/molv_2018_9%282%29_57.pdf. (in Ukrainian)
9. Storozhuk O. V., Svyrydenko H. M. (2017) Mytno-taryfne rehuliuвання yak faktor zabezpechennja zovnishnoekonomichnoi bezpeky derzhavy v umovakh yevrointehratsii [Customs and tariff regulation as a factor of ensuring foreign economic security of the state in the conditions of European integration]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 17, pp. 94–98. (in Ukrainian)
10. Pashko P. V., Shevchuk S. V. (2019) Sutnist ta osoblyvosti derzhavnoho rehuliuвання mekhanizmiv zabezpechennja mytnykh interesiv Ukrainy [The essence and peculiarities of the state regulation of mechanisms for ensuring the customs interests of Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 4, pp. 4–10. (in Ukrainian)